

RECENZIA

Aleksandra Pankiewicz: Pottery at the Borderland. Southern influences in Silesia and Lesser Poland in the 9th and 10th century. Yellow Point Publications. Wrocław 2020. 462 strán, 54 celostranových ilustrácií. ISBN 978-83-950094-3-3.

Autorka publikácie sa zamerala na obdobie 9.–10. stor. v južnom Poľsku a severných Čechách a Morave v súvislosti so skutočnosťou, že v rámci nich došlo k výrazným politickým, ekonomickým i ďalším dôležitým zmenám, ktoré sa mohli odraziť v rôznych archeologických prameňoch, vrátane keramiky. Keramické fragmenty patria k najčastejším nálezom na archeologických lokalitách.

Predmetom analýzy bolo skúmať prejavy vplyvov Veľkej Moravy, a následne premyslovských vplyvov na území južného Poľska. Štyri skúmané regióny – Sliezske (Horné, Dolné i České), Malopoľsko, severné Čechy a Morava – sa vyznačujú veľkou rozmanitosťou, preto bádatelka charakterizuje každý z nich samostatne. Do určitej miery zohľadnila aj poznatky o keramike zo západného Slovenska. Tento postup jej umožnil čo najvšestrannejšie a najdetailnejšie postihnúť jej znaky, čo by pri porovnávaní väčších územných celkov mohlo byť skreslené. Takýto postup zvolila preto, aby sa prostredníctvom získaných poznatkov pokúsila určiť výskyt podobných, resp. odlišných znakov a vlastností keramiky v jednotlivých regiónoch. Na tomto základe ďalej zisťovala možnosti a prejavy vzájomného ovplyvňovania. Z archeologických prameňov sa ďalej snažila zistiť, ktoré z nich by mohli mať vypovedaciu funkciu k jednotlivým fázam hrnčiarskej produkcie a transportu keramických nádob, ako aj ku začleneniu hrnčiarskeho remesla do ekonomickej a sociálnej štruktúry spoločnosti.

Výsledky analýzy keramiky potom zakomponovala do obrazu zisteného na základe rozboru aj iných archeologických nálezov, hlavne šperkov a zbraní, ale aj písomných prameňov. V 10. a 11. kapitole publikácie skúma, akým spôsobom a ako intenzívne sa môžu odzrkadľovať prejavy veľkomoravských vplyvov na keramických a nekeramických nálezoch v regiónoch južného Poľska, a následne odrazy českých-premyslovských vplyvov. Zistenia pre územie Sliezska nadväzujú do určitej miery na autorkinu knihu „Relacje kulturowe południowego Śląska i północnych Moraw i Czech w IX–X wieku w świetle źródeł ceramicznych“ (Wrocław 2012).

V 12. kapitole sú komplexne zhrnuté výsledky a charakteristiky uvedených kultúrnych kontaktov na pozadí vtedajšej úrovne v južnom Poľsku. Prvá podkapitola je venovaná rozboru situácie v Malopoľsku a v Sliezsku už

v 8. až prvej polovici 9. stor., aby bolo charakterizované prostredie, do ktorého mohli uvedené vplyvy pôsobiť. Nasleduje zhrnutie charakteru a intenzity južných vplyvov, ako aj otázka adaptácie veľkomoravských kultúrnych vzorov na juhu Poľska, vrátane stôp a dokladov cudzích etník. Podobný rozbor je predmetom podkapitoly venovanej otázke dokladov a prejavov premyslovských vplyvov v južnom Poľsku. Tento prístup je vysoko náročný, okrem iného i s ohľadom na značnú rozkolísanosť datovania konkrétnych lokalít i mikroregiónov, ich vzájomného porovnávanie, ako aj na rôznu úroveň dokumentácie jednotlivých lokalít (hradísk, otvorených sídlisk, pohrebísk, depotov).

13. kapitola – záver – je venovaná diskusii o príslušnosti oblastí južného Poľska v 9. a 10. stor. najprv k Veľkej Morave a neskôr premyslovským Čechám. Bádatelka detailne rozoberá stopy a doklady, ktoré by mohli zanechať južné vplyvy spoza Karpát a Sudet v prípade priameho politického podriadenia južného Poľska. Ďalej následne porovnáva iné politické, kultúrne a ekonomické vplyvy rôzneho charakteru a stupňa a ich odrazu či odzrkadlenia v archeologických nálezoch, v štruktúrach osídlenia, a to predovšetkým s dôrazom na keramiky a hrnčiarske. Vďaka jej kritickému prístupu a uvedenému rozčleneniu práce sa jej podarilo vytvoriť pomerne objektívny a komplexný obraz, resp. mozaiku týchto kontaktov a vzájomných ovplyvnení. Odrazy južného pôsobenia v Sliezsku i v Malopoľsku sú značne nerovnomerné. Autorka upozorňuje, že dosiahnuté zistenia odrážajú konkrétnu úroveň archeologického bádania, vrátane chronológie, pričom nové výskumy by mohli prispieť k určitej transformácii tohto obrazu. Silné veľkomoravské vplyvy pozorovala v Malopoľsku, konkrétne najmä v Krakovsku, vrátane vysokej úrovne hrnčiarskeho remesla. Podľa súčasnej analýzy sa výrazne prejavujú aj v postveľkomoravskom období. V Sliezsku sú zistené južné vplyvy rozmanitejšie a nie sú tak koncentrované.

Domnievam sa, že v budúcnosti by mohli byť výsledky obohatené podrobnejšou analýzou materiálu z veľkomoravských lokalít zo Slovenska.

Zaujímavá na štruktúre publikácie je kombinácia anglického textu v prvej časti monografie, po ktorej nasledujú obrázky i mapy, až potom poľský text v plnom rozsahu. Knihu vhodne dopĺňa zoznam literatúry a tiež index geografických názvov.

Ivona Vlkolinská

DOI: <https://doi.org/10.31577/slovarch.2020.68.16>